

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΜΑΞΙΜΟΝ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΝ ΚΑΙ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ

Υ Π Ο

ΧΑΡΑΛ. Γ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δρος Θ.
'Αν. Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐνάρετος ζωὴ ὅσο γλυκεῖα εἶναι εἰς τὸ ἀποτέλεσμα, τόσον πικρὰ εἶναι εἰς τὴν ἐφαρμογὴν. Ἡ προειδοποίησις ἄλλωστε τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦτο σαφὴς καὶ εἰλικρινής: «Ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν» (Ματθ. 7, 14). Διὰ τὰ ἐνταχθῆ τις εἰς τοὺς ὄντως ὀλίγους, πρέπει νὰ διέλθῃ «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου» νὰ δοκιμασθῆ, διὰ τὰ φανῆ ἡ ἀνθεκτικότης του. Τρόπος δοκιμασίας εἶναι καὶ οἱ πειρασμοί, οἱ ὁποῖοι ἀκριβῶς παραχωροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν τὸν λόγον. Ἐν τοῖς πειρασμοῖς εὐρίσκεται ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντιμετώπισις αὐτῶν πρέπει νὰ γίνε-ται μετὰ προσοχῆς, καρτερίας καὶ ὑπομονῆς, ὥστε νὰ ἀναφανοῦν εἰς τὸν πειραζόμενον τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὀπισθεν αὐτῶν κρυπτόμενα. Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τοσοῦτον ἐπιτρέπει εἰς τὸν Σατανᾶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἀνθρώπους, καθ' ὅσον ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ πειράξῃ ἑαυτὸν (Ματθ. 4, 1-10). Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει: «Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ δεσπότου πάντων ἡμῶν τοῦτο πεποίηκεν ὁ διάβολος μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐκείνου δούλων ταύτας προσάγει τὰς μηχανάς»¹.

1. Οἱ πειρασμοὶ ὡς δοκιμασία τοῦ ἀνθρώπου

Εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν εἶναι σύνηθες φαινόμενον ἡ δοκιμασία ἢ ὁ ἐκπείρασμος τοῦ ἀσκητεύοντος. Τοῦτο, βεβαίως, ὡς γεγονός, εἶναι

---

1. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ὁμιλία ΙΓ, δ, PG 57, 123.*

πολύ παλαιόν, ἐφ' ὅσον ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ μάλιστα ὡς δοκιμασία τῆς ἀρετῆς τῶν ἐναρέτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔχομεν π.χ. τὸν Ἀβραάμ, τοῦ ὁποίου ἡ πίστις δοκιμάζεται, ὅταν ὁ Θεὸς ἀπαιτῇ ἀπὸ αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ τὸν μονάκριβον υἱὸν τοῦ Ἰσαὰκ (Γεν. 22,1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 44,20)· ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸν Ἰὼβ (Ἰὼβ 1, 12), τοῦ ὁποίου οἱ πειρασμοὶ καὶ ἡ ὑπομονὴ παρέμειναν παροιμιώδεις καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν². Ἐκ τῆς Σοφίας Σειρᾶχ διδασκόμεθα ὅτι ἡ ἔνταξις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν συνεπάγεται πειρασμούς· «*Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμὸν*» (Σοφ. Σειρ. 2, 1). Ἐκτὸς τῆς ἐννοίας ὁμως αὐτῆς, ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ἀπαντᾷ τόσον μὲν ἡ ἔννοια τοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως συνέβη εἰς τὸν Παράδεισον μὲ τοὺς πρωτοπλάστους (Γεν. 3, 1-5), ὅσον καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἐκπειρασμοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων (Δευτ. 6, 16. Ἐξ. 17, 7).

Οἱ πειρασμοὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς δοκιμασίας τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου ἀπαντοῦν καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. Ἡ φράσις τοῦ ἀπ. Παύλου «*Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα μὲ κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι*» (Β' Κορ. 12, 7), ἀποτελεῖ λαμπρὸν παράδειγμα τοιαύτης δοκιμασίας. Περὶ τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς ἀξίας τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν ὑπομονῆς ὁμιλεῖ καὶ ὁ ἅγ. Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος (Ἰακ. 1, 12). Σαφὲς ὁμως καὶ ἀδιάφυστον παράδειγμα ἐκπειρασμοῦ ὄχι ἀπλῶς ἐναρέτου ἀνθρώπου ἀλλὰ τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ προσπάθεια τοῦ διαβόλου νὰ πειράξῃ καὶ διὰ τοῦ πειρασμοῦ νὰ «νικήσῃ» τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν (Ματθ. 4, 6· Λουκ. 4, 2. Μάρκ. 1, 13· Α' Κορ. 10, 9). Ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμως δήλωσις τοῦ Ἰησοῦ «*οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου*» (Ματθ. 4, 7), δεικνύει τὸ κυρίαρχον τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τε τῶν πειρασμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου.

Εἰς τὴν ἐπισημάνειν τῶν πειρασμῶν, ὡς τρόπου δοκιμασίας καὶ ὡς στοιχείου αὐξήσεως τῆς πνευματικῆς ζωῆς, δὲν ὑπελείφθησαν καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, οἱ ὁποῖοι ἐπ' αὐτῶν δεικνύουν ἀπόλυτον συμφωνίαν. Οὗτοι, ἐξετάσαντες πολλὰς περιπτώσεις παρουσίας τῶν πειρασμῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἔχουν εὐεργετικὸν χαρακτήρα διὰ τὸν ἀσκούμενον εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν.

Ἡ φράσις π.χ. τοῦ Μ. Βασιλείου «*τὸ δὲ διὰ πειρασμῶν καὶ δοκιμασίαν ὑπομένειν ὀλίγων σφόδρα καὶ ἀβραμιαίων ἀνθρώπων*»³,

2. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, *Περὶ εὐχαριστίας* 6, PG 31, 232AB.

3. Μ. Βασιλείου, *Ἀσκητικαὶ διατάξεις ΛΔ'*, 2, PG 31, 1428B.

δεικνύει α) Τὴν ὑπαρξίν τῶν πειρασμῶν καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν εἰς τοὺς σπουδαίους, ἥτοι τοὺς προχωρημένους εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ β) Τὴν διὰ τῶν πειρασμῶν ἔννοιαν τῆς δοκιμασίας ὡς καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ὑπομονήν, διὰ νὰ διέλθῃ τις ἐπιτυχῶς αὐτούς.

Ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρεται κατ' ἐπανάληψιν εἰς τοὺς πειρασμοὺς εἴτε διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὠπλίσθη διὰ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ὥστε νὰ πολεμῇ ἐναντίον τῶν πειρασμῶν⁴, εἴτε διὰ νὰ διδάξῃ ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐξέρχεται κανεὶς ὠφελιμένος, λαμπρότερος καὶ ἐστεφανωμένος⁵, εἴτε διὰ νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι τὸν ὑπομείναντα καρτερικῶς τὰς δοκιμασίας ὑποδέχονται καὶ συνοδεύουν οἱ ἄγγελοι⁶. Καὶ ὁ Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «ὁ σατανᾶς οὐδέποτε ἡσυχάζει πολεμῶν»⁷ μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς διαρκοῦς δοκιμασίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἅγ. Μάξιμος ἀναφέρεται εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ὡσάκις θέλει νὰ ἐπισημάνῃ τὸ ἔργον αὐτῶν εἰς συγκεκριμένας στιγμὰς τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἢ ὡσάκις θέλει νὰ τονίσῃ κάτι ἰδιαίτερον, ἀφορῶν εἰς αὐτούς. Ἐν ἀρχῇ, βεβαίως, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ τὸν Ὁμολογητὴν ὁ πειρασμὸς δὲν ἦτο εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἔβαλε τοῦτον εἰς αὐτὴν ὁ διάβολος⁸. Αὐτὸ εἶχεν ἐπισημάνει καὶ ὁ ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης, ὅταν ἔλεγεν ὅτι «εὐρετῆς» τῶν πειρασμῶν εἶναι ὁ διάβολος⁹. Ὁ Χριστὸς δὲ μὲ τὸ περίφημον «οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου» καὶ τὸ πολὺ διαδεδομένον «ἄπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ» (Ματθ. 4, 7, 10) ἔδειξεν ὅτι εἶναι ὁ καθαιρέτης καὶ τῶν πειρασμῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν.

Καὶ ὁ μέγας νηπτικὸς Συμεὼν, ὁ Νέος Θεολόγος, δὲν παρέλειψε νὰ κάμῃ ἀναφορὰν εἰς τὴν σημασίαν καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Αἱ συμβουλαὶ του καὶ ἡ ἐμπειρία του ἀποτελοῦν ἀπάντησιν εἰς πολλὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς ἐγείρονται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐν ἀρεταῖς διαβιούντων καὶ τὰ ὁποῖα ἐξηγοῦν τι σημαίνουν πειρασμοὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ συμπέρασμα δέ, τὸ ὁποῖον

4. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ὁμιλία ΙΓ'*, α, PG 57, 209.

5. Ἐνθ' ἄν., *ὁμιλία Ι'*, ζ, PG 57, 192.

6. Ἐνθ' ἄν., *ὁμιλία ΙΓ'*, δ', PG 57, 213.

7. Μακαρίου Αἰγυπτίου, *Ὁμιλία ΚΣΤ'*, 26, 14, ἐκδ. Παν. Χρήστου 7, σελ. 414.

8. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν*, PG 90, 904 C.

9. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς*, Δ', PG 44, 1237 A.

συνάγεται ἐκ τῆς διδασκαλίας του, εἶναι ὅτι οἱ πειρασμοὶ νουθετοῦν, δοκιμάζουν καὶ σώζουν. Οὕτω, μία γνώμη ἐνὸς ἐκκρίτου νηπτικού Πατρὸς προστίθεται εἰς τὰς τόσας ἄλλας, διὰ νὰ διατρανώσῃ τὴν χριστιανικὴν καὶ πνευματικὴν σημασίαν αὐτῶν.

Οἱ πειρασμοί, λοιπόν, δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀλλὰ ἀπὸ τὸν διάβολον κατὰ θεϊαν παραχώρησιν· ἐπιτρέπει δηλαδὴ ὁ Θεὸς εἰς τὸν διάβολον, εἰς τινὰς στιγμάς, νὰ πειράξῃ ἓνα ἄνθρωπον· ἐπ' αὐτοῦ εἶναι σαφέστατος ὁ ἅγ. Μάξιμος: «*Διὰ πέντε αἰτίας φασὶ παραχωρεῖσθαι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμείσθαι ὑπὸ τοῦ δαίμονος*»¹⁰ οὐδέποτε ὁμως ἐπιτρέπει νὰ πειρασθῇ ὁ ἄνθρωπος περισσότερον τοῦ δέοντος, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἐπιβεβαιώνει ὁ Μ. Βασίλειος¹¹.

2. Ὁρισμὸς τῶν πειρασμῶν

Θέλων νὰ δώσῃ τις τὸν ὄρισμὸν τῶν πειρασμῶν ὁδηγεῖται ἀναμφιβόλως εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἔργου αὐτῶν ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου· ὁ ὅσιος Καρπάθιος λέγει ὅτι «οἱ ... πειρασμοὶ χαλινὸς ὑπάρχουσι, χαλινῶν δυνάμενοι τὸ ἀνθρώπινον φύσημα τῆ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ»¹², ὁ ἅγιος δὲ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς λέγει· «*Πειρασμοὶ λέγονται καὶ τὰ ἐπερχόμενα τοῖς ἀνθρώποις ἔξωθεν κατὰ τὸ σῶμα λυπηρά, καὶ αὐτὴ ἡ προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ, εἰ καὶ ἀνεύθυνός ἐστι· ἐπεὶ καὶ τῷ Κυρίῳ πειράζων προσέβαλε. Πειρασμοὶ λέγονται καὶ αἱ ἁμαρτίαι, καθ' ἃς ἕκαστος ἡμῶν πειράζεται*»¹³. «*Πειρασμὸν*» καλεῖ ὁ ἅγιος Μάξιμος «*τὴν τῆς ψυχῆς ἐκούσιον πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς συνδιάθεσιν*»¹⁴. Οὕτω καθορίζεται ἡ ἔννοια τῶν πειρασμῶν ὡς τρόπος διαπαιδαγωγήσεως, ἀνανήψεως καὶ αὐτογνώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὡς προσωπικὴ εὐθύνη εἰς τὴν συγκατάνευσιν τῶν πειρασμῶν

10. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφ. ἀγάπης* II ξξ'.

11. «*Εἰ γὰρ ἡ κτίσις λυθήσεται καὶ μεταποιηθήσεται τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, τί θαυμαστὸν καὶ ἡμᾶς, μέρος ὄντας τῆς κτίσεως, παθῆν τὰ κοινὰ πάθη καὶ παραδοθῆναι θλίψεσιν, ἃς κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως ἡμῶν ἐπάγει ἡμῖν ὁ δίκαιος Κριτὴς, οὐκ ἕων ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, ἀλλὰ διδοὺς σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν, τοῦ δυνηθῆναι ὑπενεγκεῖν;*» (Μ. Βασιλείου, *Ἐπιστολὴ 219*, ΒΕΠ, 55, 166. Πρβλ. Α' Κορ. 10, 13. ΡΓ 32, 812 Α. Βλ. καὶ Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ διδασχῆς καὶ νουθεσίας* 8, ΒΕΠ, 57, σελ. 204).

12. Ἰωάννου Καρπαθίου, *Κεφάλαια παραμυθητικά* 62, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Α', Ἀθῆναι 1957, σελ. 289.

13. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΑΒ' 13*, ἔκδ. Παν. Χρήστου. Θεσσαλονίκη 1985, τ. 10, σελ. 322-324.

14. Μαξίμου, *Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»*, ΡΓ 90, 904 C.

ἐκείνων, οἱ ὅποιοι καταλήγουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ταυτίζει ἀπεριφράστως τὸν πειρασμὸν μὲ τὸν διάβολον· τὴν γνώμην ταύτην ἐκφράζει, ἀναπτύσσων τὸ «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν» τῆς Κυριακῆς προσευχῆς· στηρίζει δὲ ταύτην εἰς τὴν συν-έχειαν αὐτῆς τῆς προσευχῆς, διὰ τῆς ὁποίας παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν «πονηρόν»¹⁵.

3. Οἱ πειρασμοὶ καὶ ἡ θεία Πρόνοια

Οἱ πειρασμοὶ ἐντάσσονται εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ παραχωροῦνται πρὸς δοκιμασίαν τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἐναρέτου. Ὁ ἅγιος Μάξιμος λέγει ὅτι «οἱ πειράζοντες» ἐκπειράζουν «κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ»¹⁶· διὰ τοῦτο καὶ φρονεῖ ὅτι «ἐκτὸς τῆς θείας ἀγάπης καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς προνοίας περιπατεῖ» ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν βαστάζει «τὰ ὀχληρὰ» καὶ δὲν ὑποφέρει «τὰ λυπηρὰ» καὶ δὲν ὑπομένει «τὰ ἐπίπονα»¹⁷. Διὰ νὰ μὴ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικὸς εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ πειρασμοῦ. Ἐκ τοῦ ἁγ. Μαξίμου μανθάνομεν ὅτι, ὅταν κάποιος πειρασμὸς ἐπισυμβαίνει εἰς ἕνα ἄνθρωπον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προσέξῃ, εἶναι τὸ διατι εἶναι ὁ πειρασμὸς καὶ ὄχι τὸ ἐξ αἰτίας τίνος ἔγινε¹⁸· οἱ ἀδελφοὶ Ξανθόπουλοι, ἐκφράζοντες καὶ τὸν ἁγ. Μάρκον, λέγουν: «Μῆτε μὴν ζήτει τὰς τῶν πειρασμῶν αἰτίας, ὅθεν προέρχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχου τῷ Θεῷ εὐχαρίστως φέρειν αὐτούς»^{18α}. Ἐὰν γίνῃ αὐτό, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν, ἂν ὁ πειρασμὸς ἔχη τὴν αἰτίαν του εἰς τὰς ἰδικὰς μας ἁμαρτίας, ἂν δηλαδὴ

15. Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγοι εἰς τὸ «Πάτερ ἡμῶν»*, ε', PG 44, 1192 BC. Ἐπισημαστέον ὅτι αὐτὸς Πατὴρ ὀρίζει τὸν πειρασμὸν ὡς ἐκτροπὴν «ἐκ τῆς κατὰ φύσιν τροφῆς ἐπὶ τὰ ἔξω τῆς φύσεως» (Τοῦ αὐτοῦ, *Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς*, δ', PG 44, 1237 A). Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν» (Ματθ. 6, 13), λέγων ὅτι τοῦτο φανερώνει τὴν παράκλησιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν «ἡδονικόν» καὶ «γνωμικόν» καὶ «ἐκούσιον» πειρασμὸν (Μαξίμου, *Περὶ θεολογίας ἑκατ. πέμπτῃ* 92, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Β', σελ. 144-145). Αὐτὸν τὸν πειρασμὸν πρέπει, κατὰ τὸν θεῖον Πατέρα, ἀποσιδηπῆσαι νὰ ἀποφεύγωμεν, «ἵνα μὴ τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεισιν ἀποστήσωμεν» (Ἐνθ' ἄν., 22-23, σελ. 202). Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν πειρασμὸν ἔλεγεν ὁ Χριστὸς «γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμὸν» (Ματθ. 26, 41).

16. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης* II ιβ'.

17. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης* IV ιζ'. Πρβλ. II μα'. Ἐπίσης Α' Κορ. 11, 31-32. Πρβλ. Δημητρίου Τσάμη, *Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ Νικήταν τὸν Σιθηάτον*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 83.

18. «Μὴ τὸν δι' οὐδ' αἰτιῶν, ἀλλὰ τὸ διὰ τί ζήτει» (Ἐνθ' ἄν., II μβ').

18α. Ἰγνατίου καὶ Καλλίστου Ξανθοπούλων, *Περὶ τῶν αἵρουμένων ἡσυχῶς βιώναι*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Δ', σελ. 217.

είναι έκούσιος ή άν παρεχωρήθη ύπό του Θεού, ότε και χαρακτηρίζεται άκούσιος. Αυτό περίπου είχε διδάξει και ο Μ. Βασίλειος¹⁹.

Μία τοιαύτη διαπίστωση όπωςδήποτε θα όδηγήση εις την άποκάλυψιν της Προνοίας του Θεού, της κρυπτομένης όπισθεν του πειρασμού, προς δοκιμασίαν και τελείωσιν του πειραζομένου, αλλά και εις την διαπίστωσιν των άμαρτιών του, ως αίτίας των πειρασμών²⁰. Ένταύθα πρέπει να γίνη ή διασάφησις ότι όντως ή θεία πρόνοια εύρίσκεται όπισθεν των λεγομένων «άκουσίων» πειρασμών' αντίθετως, όπισθεν των «έκουσίων» εύρίσκεται ο διάβολος και ή συγκατάνευσις του άνθρώπου να έξελιχθή ο πειρασμός εις άμαρτίαν. Ο Π. Τρεμπέλας λέγει ότι κατά τους πειρασμούς «ο δοκιμαζόμενος διατρέχει τον κίνδυνον να γογγύση κατά της θείας Προνοίας και σκληρυνόμενος να άποστατήση από του Θεού»²¹. Ο άγιος Συμεών προτείνει σωφροσύνην και ψυχικήν ειρήνην, κατά την ώραν των πειρασμών, ώστε ούτε να ταραχθή αλλά και ούτε να προφέρη «λόγον ύβριστικόν», κατά το πρότυπον της ύπομονής του Χριστού²². Αυτός άκριβώς ο κίνδυνος πρέπει να άποφευχθή, ώστε εκ των πειρασμών να έξέλθη ο άνθρωπος σώος και άβλαβής. Και όταν λέγωμεν σώος και άβλαβής, έννοοῦμεν να μη συγκατατεθή ο άνθρωπος εις τον πειρασμόν, δια να μη μεταβάλη τουτον από άπλου «λυπηρόν» εις άμαρτίαν²³ και είναι γνωστόν ότι οι Μασσαλιανοί έταύτιζαν τον πειρασμόν με την άμαρτίαν και το πάθος' εις την όρθόδοξον παράδοσιν όμως δια να γίνη ο πειρασμός άμαρτία, πρέπει να ύπάρξη ή συγκατάθεσις εκ μέρους του εκπειραζομένου.

4. Προέλευσις των πειρασμών

Ή άπάντησις εις το έρώτημα «ποίος δίδει τους πειρασμούς» πε-

19. Μ. Βασιλείου, *Όροι κατά πλάτος ΝΕ'*, 4, PG 31, 1048 C: «Ότω και ήμεις, παρά του αγαθώς και φρονίμως οίκονομούντος την ζωήν ήμών Θεού δεχόμενοι τās πληγάς, παρ' αυτού πρώτον μεν αίτούμεν την γνώσιν του λόγου καθ' όν έπάγει τās μάστιγας, έπειτα δε την τε άπαλλαγην των όδυνηρών και την ύπομονήν, προς το ον τῷ παρασχείν και την έκβασιν, του δύνασθαι ήμάς ύπενεγκεΐν».

20. Μαξιμου, *Κεφ. αγάπης*, II μστ'.

21. Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Ύπόμνημα εις τās έπιστολάς της Κ.Δ.*, τόμ. Γ', Αθήνα 1956, σελ. 232.

22. Βλ. Συμεών του Νέου Θεολόγου, *Κατήχησις ΚΖ'* 234- 244, SC 113, σελ. 116.

23. Βλ. Άνέστη Κεσελοπούλου, *Πάθη και Άρετές*, σελ. 28.

ριορίζεται μεταξύ Θεοῦ καὶ διαβόλου. Ἐφ' ὅσον ὁμως ὁ Θεὸς εἶναι «ἀπειραστος ... κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα» (Ἰακ. 1, 13), σημαίνει ὅτι ὅταν ὁ ἄνθρωπος πειράζεται, πειράζεται ὑπὸ τοῦ διαβόλου, εἰς τὸν ὅποιον δίδει ὁ ἔχων τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν Θεὸς τὴν ἄδειαν εἰς τινὰς περιπτώσεις νὰ πειράξῃ τὸν ἄνθρωπον²⁴. Οὕτω, παρατηρεῖται νὰ ἐνεργοῦν οἱ δαίμονες κατὰ διττὸν τρόπον, «εἴτε κατὰ οἰκονομικὴν παραχώρησιν ... εἴτε ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν»²⁵, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ ἐννοια τῶν πειρασμῶν εἶναι διπλῆ, διὸ καὶ χρειάζεται νὰ γίνῃ διάκρισις, ὥστε νὰ καταστῇ σαφές, ποία θέσις τῶν μὲν καὶ ποία τῶν δὲ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θέσις ἡμῶν εἰς τὴν «οἰκονομικὴν παραχώρησιν» τῶν πειρασμῶν εἶναι ἀσθενής, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὸ οἰκονομικὸν σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ θέσις ὁμως ἡμῶν εἰς τὸν «ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν» προκαλούμενον πειρασμὸν εἶναι ἰσχυρά, διότι ἡμεῖς εἴμεθα κύριοι τοῦ νὰ συγκατανεύσωμεν εἰς τὴν ἀνώμαλον κίνησιν τοῦ σώματος ἢ νὰ σταματήσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς προσευχῆς. Ἡ περὶ διττοῦ, λοιπόν, πειρασμοῦ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Συμεὼν, τιθεμένη παραλλήλως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ὁδηγεῖ εἰς τὴν παραδοχὴν ὑπάρξεως δύο διαφορετικῶν πειρασμῶν, ἥτοι τῶν ἀκουσίων καὶ τῶν ἐκουσίων· ἐκ τούτων, τοὺς μὲν ἀκουσίους πειρασμοὺς ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς πρὸς δοκιμασίαν, τοὺς δὲ ἐκουσίους προβάλλει ὁ δαίμων, ἀναμένων τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου υἰοθέτησιν αὐτῶν, ὥστε νὰ καταλήξουν εἰς ἁμαρτίαν καὶ, κατὰ συνέπειαν, νὰ βλάψουν τὴν ψυχὴν καὶ νὰ κλονίσουν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν²⁶. Τὰ ρήματα «ἐπιτρέπει» (ὁ Θεὸς) καὶ «προβάλλει» (ὁ διάβολος) εἶναι, λοιπόν, ἐνδεικτικὰ τοῦ ποῖος κρῦπτεται ὀπισθεν τῶν «ἀκουσίων» καὶ ποῖος

24. Ὁ ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος ὁμιλεῖ σαφῶς περὶ ἐκουσίου πειρασμοῦ: «Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζεται· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπειραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα· ἐκαστοὶ δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελεγκμένος καὶ δελεαζόμενος» (Ἰακ. 1, 13-14). Συνεπῶς ὁ Θεός, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει πειρασμούς, δὲν δίδει ἀλλ' ἀπλῶς κατ' οἰκονομίαν παραχωρεῖ πειρασμούς (Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολάς τῆς Κ. Διαθήκης, τόμ. Γ', Ἀθήναι 1956, σελ. 233[13]).

25. Συμεὼν, *Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ* ρ' 73, SC 51, σελ. 61.

26. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁμιλεῖ πράγματι περὶ δύο πειρασμῶν, ἥτοι τῶν ἀκουσίων καὶ τῶν ἐκουσίων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἄμεσον ἐπίδρασιν εἴτε ἐπὶ τοῦ σώματος εἴτε ἐπὶ τῆς ψυχῆς· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐνέχει μεγίστην σημασίαν, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ θεολογίας ἐκατοντὰς πέμπτη* 89, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Β', Ἀθήναι 1958, σελ. 144. Θὰ ἦτο, βεβαίως, καλλίτερον, ἂν ἡ διδασκαλία αὐτῆ τοῦ Ὁμολογητοῦ περιεῖχτο εἰς γνήσιον ἔργον του). Ἐξ ὅσον γράφει γίνεται ἀντιληπτὸν ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται εἰς σχέσιν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὀδύνην ἢ

ὄπισθεν τῶν «έκουσίων» πειρασμῶν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπαμεν.

Καὶ ὁ ὄσιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνὸς μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῶν έκουσίων καὶ άκουσίων πειρασμῶν, τονίζων διὰ μὲν τοὺς άκουσίους τὴν θεϊαν παραχώρησιν, διὰ δὲ τοὺς έκουσίους τὸν ταὔτισμὸν τοῦ θελήματός μας μὲ τὴν θέλησιν τοῦ διαβόλου· συγχρόνως δὲ δίδει παραδείγματα έκουσίων καὶ άκουσίων πειρασμῶν²⁷. Ἡ θέσις, βεβαίως, τοῦ διαβόλου εἰς τοὺς πειρασμούς, εἴτε έκούσιοι εἶναι εἴτε άκούσιοι, εἶναι ἀρνητικὴ, καθότι κατὰ μὲν τὸν έκούσιον «διερεθίζει» τὴν ψυχὴν μὲ σωματικὰς ἡδονάς, κατὰ

τὴν λύπην ἢ τὸν πόνον. Τοὺς έκουσίους πειρασμούς χαρακτηρίζει ὁ άγιος Μάξιμος «πατέρας» «τῆς κατ' αἴσθησιν σωματικῆς ἡδονῆς»· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ έκουσία συγκατάθεσις εἰς ἕνα πειρασμὸν φέρει σωματικὴν ἡδονήν. Αὐτοί, ὅμως, οἱ έκούσιοι πειρασμοί, οἱ ὁποῖοι φέρουν αἰσθησιακὴν ἡδονήν καὶ εὐχαρίστησιν, βλέπτουν τὴν ψυχὴν, καθότι γίνονται «γεννήτορες» «τῆς κατὰ ψυχὴν λύπης». Ἡ δονή, λοιπόν, εἰς τὸ σῶμα, λύπη εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ έκουσίου πειρασμοῦ, ἦτοι τοῦ πειρασμοῦ, τὸν ὁποῖον κατ' ἐπιθυμίαν ἀκολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου φαίνεται ὅτι εὐχαριστεῖται. Διὰ τοὺς άκουσίους πειρασμούς χρησιμοποεῖ πάλιν τοὺς ὄρους «πατέρες - γεννήτορες» κατ' ἀντίστροφον ὅμως ἔννοϊαν, καθότι οἱ άκούσιοι πειρασμοὶ γίνονται «πατέρες» «τῆς κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς» καὶ «γεννήτορες» τῆς «κατ' αἴσθησιν σωματικῆς λύπης»· ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἡδονὴν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ λύπην εἰς τὸ σῶμα, ἦτοι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τῶν έκουσίων πειρασμῶν. Ὁ άγιος Μάξιμος μάλιστα κατωτέρω γίνεται σαφέστερος, ὅταν λέγῃ ὅτι «ὁ μὲν κατὰ γνώμην πειρασμὸς τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην συνίστησι ..., ὁ δὲ παρὰ γνώμην ... τῆς σαρκὸς λύπην ὑφίστησιν» (Ἐνθ' ἄν. 91, σελ. 144). Ἐχομεν, λοιπόν, έκουσίους πειρασμούς, τῶν ὁποῖων ἡ πορεία καταλήγει εἰς τὴν λύπην τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς άκουσίους, τῶν ὁποῖων ἡ πορεία καταλήγει εἰς τὴν λύπην ἢ τὸν πόνον τοῦ σώματος (Βλ. Ἐνθ' ἄν., 90, σελ. 144). Ἐφ' ὅσον ὅμως εἰς μίαν ἐνεργεϊαν ἡ λύπη διαδέχεται τὴν ἡδονὴν καὶ θεωρεῖται ὅτι ἔχει μονιμότερον χαρακτήρα, σημαίνει ὅτι ἡ βαρῦτης τῆς ἐνεργεϊας πίπτει εἰς τὴν λύπην. Ἄρα, οἱ έκούσιοι πειρασμοί, ὡς δημιουργοῦντες λύπην εἰς τὴν ψυχὴν, πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται, οἱ δὲ άκούσιοι, τῶν ὁποῖων τελικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ ἡδονή - εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς, ἔστω καὶ ἂν ἐπιφέρουν ὀδύνην εἰς τὸ σῶμα, πρέπει μὲ χαρὰν νὰ γίνωνται ἀποδεκτοὶ καὶ μὲ καρτερίαν νὰ ὑπομένωνται.

27. Πέτρου Δαμασκηνοῦ, *Προοίμιον*, στ. 20 (σελ. 6) - (σελ. 7), ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Γ': Ἄκούσιοι πειρασμοὶ εἶναι «ἡ πείνα, ἡ δίψα, τὸ πένθος, ἡ στέρησις τῶν ἀναγκαίων, ἡ ἐγκράτεια τῶν ἡδέων, αἱ τῆξις τοῦ σώματος ἐν τῇ ἀσκήσει, οἱ κόποι, οἱ πόνοι, δάκρυα πολλὰ καὶ πικρά, οἱ στεναγμοί, ὁ φόβος τοῦ θανάτου ..., τὰ ναυάγια, τὰ πολυποικίλα νοσήματα, αἱ ἀστραπαὶ, αἱ βρονταὶ, ἡ χάλαζα, οἱ σεισμοί, οἱ λυμοί, οἱ καταποντισμοί, οἱ πρόωροι θάνατοι»· έκούσιοι δὲ εἶναι αἱ μάχαι, τὰ πάθη, αἱ πολύτροποι ἀμαρτίαι, ἡ ἐπιδρομὴ τῶν δαιμόνων, οἱ πόλεμοι, ἡ τυραννὶς τῶν παθῶν, αἱ ἐγκαταλείψεις, αἱ ταραχαὶ καὶ μεταβολαὶ τοῦ βίου, αἱ ὄργαι, αἱ συκοφαντίαι καὶ κάθε θλίψις».

δὲ τὸν ἀκούσιον προσπαθεῖ νὰ καταβάλῃ τὸ φρόνημα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρῃ τὴν δοκιμασίαν, ἀλλὰ νὰ στραφῇ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ²⁸.

5. Σκοπὸς τῶν πειρασμῶν

Ὁ Θεὸς παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς μὲ σκοπὸν τὴν δοκιμασίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν.

Ὁ ἅγ. Μάξιμος ἀναφέρει πέντε αἰτίαι, εἰς τὰς ὁποίας δύναται τις συγχρόνως νὰ παρατηρήσῃ ἀντιστοιχοῦς πνευματικὰς καταστάσεις ἀνοδικῆς πορείας. Πρῶτη αἰτία παραχωρήσεως τῶν πειρασμῶν εἶναι τὸ νὰ δυνηθῶμεν νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν κακίαν ἢ διάκρισις αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ἐπίμονον ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τῶν δαιμόνων. Δευτέρω αἰτία εἶναι τὸ νὰ δυνηθῶμεν νὰ κρατήσωμεν ἀμετάπτωτον καὶ βεβαίαν τὴν ἀρετὴν, τὴν ὁποίαν μετὰ ἀγῶνα καὶ κόπον ἀπεκτήσαμεν. Τρίτη αἰτία εἶναι νὰ προφυλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ὑψηλοφροσύνην μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀρετὴν προκοπὴν. Τετάρτη εἶναι τὸ νὰ μισήσωμεν τελειῶς τὴν κακίαν, ἀφοῦ ἐλάβαμεν γνῶσιν καὶ πείραν αὐτῆς. Τέλος, πέμπτη, ἥτις καὶ ἐπικαλύπτει τὰς προηγουμένας, εἶναι τὸ νὰ μὴ λησιμονῶμεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀσθενείαν μας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔχωμεν φθάσει εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀπαθείας²⁹.

Πέντε λόγους εἶχεν ἀναφέρει καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, προκειμένου νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν «καλύει» τοὺς ἐπερχομένους πειρασμοὺς³⁰. Οἱ λόγοι οὗτοι δεικνύουν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἰσχυρός, ὡς ἔχων τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅτι δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ ἐπιτυχίαν τὸν δαίμονα, γίνεται δὲ ἰσχυρότερος μὲ

28. Μαξίμου, *Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Β', στ. 17 - 21, σελ. 202.

29. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης* II ξζ'. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Πρὸς Θαλάσιον ΝΒ'*, PG 90, 497 CD.

30. «Πρῶτον μὲν, ἵνα μάθῃς ὅτι πολλῶ γέγονας ἰσχυρότερος· ἔπειτα ἵνα μένῃς μετριάζων, μηδὲ τῷ μεγέθει τῶν δωρεῶν ἐπαρθῆς, τῶν πειρασμῶν συστέλλειν σε δυναμένων· πρὸς τοῦτοις, ἵνα ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκείνος, ὁ τέως ἀμφιβάλλων περὶ τῆς σῆς ἀποστάσεως, ἀπὸ τῆς βασάνου τῶν πειρασμῶν πληροφορηθῇ, ὅτι τέλεον αὐτὸν ἐγκαταλιπὼν ἀπέστης· τέταρτον, ἵνα ἰσχυρότερος καὶ σιδήρου παντὸς εὐτιώτερος ταύτῃ κατασκευασθῆς· πέμπτον, ἵνα ἀπόδειξιν λάβῃς σαφῆ τῶν πιστευθέντων σοι θησαυρῶν» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ὁμιλία ΙΓ', α*, PG 57, 209).

τὴν πάλιν ἐναντίον τῶν πειρασμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν πνευματικούς «θησαυρούς»· διὰ τοῦτο καὶ ὁ δαίμων βάλλει ἐναντίον του, θέλων νὰ κλέψῃ αὐτοὺς τοὺς θησαυρούς, νὰ ἀρπάσῃ τὴν ψυχὴν του, νὰ καταστρέψῃ τὸ «κατ' εἰκόνα» του. Ἡ ἄλυσις αὐτῶν τῶν αἰτιῶν εἶναι εὐνόητον, ὡς ἀνωτέρω εἶπαμεν, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν πνευματικῶς προκόπτοντα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος σφοδρότερον πολεμεῖται ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἐφ' ὅσον ὁ τελευταῖος προσπαθεῖ νὰ διακόψῃ τὴν πρόοδον τοῦ νοῦ εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην διὰ τῆς βλασφημίας. Προβάλλεται δηλ. ἐντόνως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεοφιλοῦς ὁ δαίμων τῆς βλασφημίας, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πτοήσῃ καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς ἀπόγνωσιν, ὥστε νὰ τὸν ἀποκόψῃ ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀνέρχεται διαρκῶς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. Μέχρις ἐδῶ ἔχομεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ δαίμονος καὶ τὴν διαγραφομένην ζοφερὰν κατάστασιν· ἂν ὅμως ὁ πειραζόμενος παραμείνῃ ἐδραῖος εἰς τὴν θέσιν του καὶ δὲν καμθῆ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ πειρασμοῦ, τότε «οὐδέν ... ἐντεῦθεν ὠφελεῖται ὁ ἀλάστωρ ..., ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βεβαιότερους ἡμᾶς ἀπεργάζεται», καθότι αὐτὸς ὁ πόλεμος κάμνει ἡμᾶς «δοκιμωτέρους» καὶ «γνησιωτέρους εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ»³¹.

Καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν δὲν ἀπομακρύνεται ἐκ τῶν ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας δίδει ὁ ἅγιος Μάξιμος εἰς τὸν σκοπὸν τῶν πειρασμῶν. Κατ' αὐτὸν κύριος σκοπὸς δέον νὰ θεωρηθῆ ἡ «παίδευσις» τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀρχίξῃ νὰ βάλλεται ὑπὸ τῶν διαφόρων κακιῶν. Ὁ Θεὸς τότε ἐπιτρέπει εἰς τὸν δαίμονα «κατ' οἰκονομικὴν παίδευσιν πρὸς ταπεινώσιν» νὰ πειράξῃ αὐτόν, μὲ σκοπὸν νὰ ἐξαλειφθῆ ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἡ τυχὸν κακία, εἴτε τῆς κενοδοξίας εἴτε τῆς ἐπάρσεως εἴτε τῆς κατακρίσεως κ.λπ.· μετὰ δὲ τὴν πείραν τῆς δοκιμασίας νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ πάλιν τὸν Θεὸν καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ³². Ἄν δηλαδὴ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀναφέρεται μὲ λεπτομέρειαν εἰς τὰς πέντε αἰτίας τῶν πειρασμῶν, ὁ ἅγιος Συμεὼν περιλαμβάνει ταῦτα κατὰ τρόπον γενικώτερον.

31. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης* II ἰδ'.

32. Βλ. Συμεῶν, *Κατήχησις ΚΕ'*, 156-167, SC 113, σελ. 62. Βλ. Ἀνέστη Κεσελόπουλου, *Πάθη καὶ ἀρετὲς στὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμά*, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 28. Βλ. ἐπίσης Δημητρίου Τσάμη, *Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ Νικήταν τὸν Σιτηάτον*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 83: «Πολλὰκις ὅμως κατ' οἰκονομίαν (ἢ υπογράμμισις ἡμετέρα) ἐπιτρέπεται νὰ πειρασθῆ ὁ τελειούμενος πιστὸς πρὸς ἴδιον συμφέρον, προκειμένου νὰ ἐνθυμῆται συνεχῶς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς διαφυλάξεως τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

Εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος ὁ τρόπος, καθ' ὃν θὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν κατάστασιν αὐτήν. Κύριον στοιχεῖον συνετοῦς ἀντιμετωπίσεως εἶναι νὰ μὴ παρασυρθῆ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς θείας χάριτος³³, ἀλλὰ μὲ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν νὰ διέλθῃ αὐτὴν τὴν δυσκολίαν, ἀναλογιζόμενος ὅτι αἱ δοκιμασίαι, αἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραχωρούμεναι, ὠφελοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου³⁴, καθότι τὰ πάντα «*συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν*» (Ρωμ. 8, 28). Ὁ ἅγιος Μάξιμος λέγει ὅτι «*πολεμοῦμενοι ... καὶ ἀντιπολεμοῦντες, δοκιμώτεροι καὶ γνησιώτεροι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμεθα*»³⁵, ὅπερ δεικνύει τὴν μετὰ τὴν δοκιμασίαν αὔξησιν τῆς καταλληλότητος ἡμῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς εἶχεν ὁμιλήσει περὶ «*παιδευτικῆς παραχωρήσεως*» τῶν πειρασμῶν, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ ταπεινώσις τῶν φιλοδόξων ψυχῶν μετὰ «*λύπην πολλὴν καὶ ταπεινώσιν καὶ ἀπελπισμόν*»³⁶. Οἱ πειρασμοὶ παραχωροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ σκοπὸν τὴν ἀνάνηψιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν προτέραν ἀγνὴν ζωὴν· καλοῦν δὲ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀναμνησθῆ τῶν προτέρων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ἀπῆλαυε, καὶ νὰ ἐγερωθῆ καὶ πάλιν ἡ ἐπιθυμία του πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν³⁷.

Οἱ πειρασμοὶ, συνεπῶς, ἔχουν νὰ «ἐπιτελέσουν» ἐν συγκεκριμένον ἔργον: Νὰ δοκιμάσουν τὴν πνευματικὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπιτυχία ἢ ὄχι τοῦ ἔργου τούτου ἐξαργτάται καθαρῶς καὶ μόνον ἐκ τῆς «στάσεως» τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐνταῦθα δηλαδὴ φαίνεται ἡ μεγάλη ἀξία τῆς προαιρέσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐλευθερίας του νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον. Οἱ πειρασμοὶ πάντοτε

33. Βλ. Συμεῶν, *Κατήχησις Γ'* 172-175, SC 96, σελ. 294.

34. Βλ. Συμεῶν, *Κατήχησις Ε'* 1041-1044, SC 96, σελ. 464.

35. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης II* ἰδ' πρβλ. II ββ καὶ ιγ.

36. Διαδόχου Φωτικῆς, *Λόγος ἀσκητικὸς 87*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Α', σελ. 264.

37. Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὑπαινίσσεται τοῦτο εἰς τὸ παράδειγμα ἀπομακρυνθέντων δούλων ὑπὸ πινος ἄρχοντος: «... Ὑπ' ἐκείνου (= τοῦ ἄρχοντος) εἰς μακρὰν χώραν ἐξορισθέντες καὶ μυριοῖς τῇ προστάξει αὐτοῦ καθυποβαλλόμενοι πειρασμοῖς, ἐν τῷ κοπιᾶν καὶ κατατρώχεσθαι ἐπὶ πλείον καὶ πλείον ἐπαισθάνονται τῆς ἀνέσεως ἢς ἀπέλαυον καὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐξέπεσον τῆς ζημίας, τὸν αὐτὸν τρόπον πεπόνθασιν καὶ οἱ πρωτόπλαστοι ἐν τῷ παραδείσῳ ὄντες καὶ ἀπολαύοντες ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, εἶτα ἐκπεσόντες αὐτῶν καὶ ἐξορισθέντες» (Συμεῶν, *Κατήχησις Ε'* 301-308, SC 96, σελ. 402). Πρβλ. Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, *Παράφρασις εἰς τοὺς Ν' λόγους τοῦ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου 130*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Γ', σελ. 225: «Ὡστε καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις κατὰ τὸ λυσιτελεῆς ἐπάγονται τῷ ἀνθρώπῳ, δοκιμωτέραν οὕτω καὶ στεροτέραν ἐργαζόμεναι τὴν ψυχὴν».

καιροφυλακτούν να εύρουν εις άσθενή πνευματικήν στιγμήν τόν άνθρωπον, ώστε να έμποδίσουν αυτόν να έπιτελέσῃ τὰς «κρυπτὰς έργασίας» (= προσευχήν κ.λπ.) και να τόν απομακρύνουν από τοῦ Θεοῦ³⁸.

Έκτὸς ὅμως τῶν προαναφερθεισῶν αἰτιῶν, ὑπάρχει και ἄλλη ὁμὰς πειρασμῶν με γενικώτερον χαρακτήρα. Ὁ Μάξιμος ἀναφέρει τρεῖς πειρασμούς, ἔχοντας σχέσιν με τὴν διάπραξιν ἀμαρτημάτων. Λέγει, λοιπόν, ὅτι α) εις ὠρισμένους ἀνθρώπους π.χ. οἱ πειρασμοὶ ἐπισυμβαίνουν διὰ τὴν «ἀναίρεσιν» τῶν «ἤδη γεγονότων ἀμαρτημάτων»· β) Εἰς ἄλλους, διὰ τὴν ἀναίρεσιν ἀμαρτημάτων, «ἐνεργουμένων» κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν και γ) εις ἄλλους ἐπισυμβαίνουν δι' «ἀνακοπήν» ἀμαρτημάτων «μελλόντων ἐνεργεῖσθαι»³⁹. Εἰς αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς ὑπάρχει ἔντονος ὁ παιδευτικὸς χαρακτήρ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τελείαν ἀποφυγὴν τῶν ἀμαρτημάτων εἴτε με ἀναίρεσιν εἴτε με προφύλαξιν⁴⁰. Εἶναι εὐκόλον να ἀντιληφθῇ κανεῖς ὅτι ἐνταῦθα τοποθετοῦνται οἱ ἀγωνιζόμενοι μεν ἄλλ' εὐρισκόμενοι ἀκόμη πλησίον τῶν ἀμαρτημάτων και μὴ φθάσαντες εἰσέτι εις ὕψος ἀρετῆς· ὑπάρχει δηλ. σαφῆς διάκρισις ἐννοίας μεταξύ αὐτῶν τῶν πειρασμῶν και τῶν πειρασμῶν τῆς προηγουμένης πεντάδος.

Εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὁ Ὁμολογητὴς δίδει ἐνίστε τὴν ἐννοίαν τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν Θεόν, πάντοτε ὅμως με μοναδικὸν σκοπὸν τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Ἀναφέρει τέσσαρας γενικοὺς «τρόπους» ἐγκαταλείψεως, συγχρόνως δὲ και ἀγιολογικὰ παραδείγματα διὰ τὴν καλλιτέραν κατανόησιν τούτων. Ὡς πρώτην ἐγκατάλειψιν ἀναφέρει τὴν οἰκονομικήν, ἥτις ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον με τὴν γνωστὴν ρησίν του «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες» (Ματθ. 27, 46). Ὁ Μάξιμος λέγει ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις αὐτὴ ἔγινεν «ἵνα διὰ τῆς δοκούσης ἐγκαταλείψεως οἱ ἐγκαταλελειμμένοι σωθῶσιν». Δὲν εἶναι δηλ. πραγματικὴ ἐγκατάλειψις ἀλλὰ φαινομενικὴ· ἔπρεπε ὅμως να γίνῃ, ἥτο εις τὸ σχέδιον τῆς θείας Οἰκονομίας να γίνῃ, διὰ να σωθοῦν «οἱ ἐγκαταλελειμμένοι», δηλ. ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ ταῦτα θὰ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς «ἐγκαταλελειμμένους» ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ ἀκόμη, εις τὸ Πρόσωπον τοῦ πρώτου ἐγκαταλελειμμένου σώζονται οἱ μετὰ ταῦτα. Ὁ Χριστὸς ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ «ἀνακεφαλαίωσις» ὄλων τῶν «ἐγκαταλελειμμένων». Ὡς δευτέραν ἐγκατάλειψιν ἀναφέρει τὴν

38. Συμεών, *Κατήχησις ΚΒ'* 277-279, SC 104, σελ. 386.

39. Ἐνθ' ἀν., II με'.

40. Αὐτόθι.

«πρὸς δοκιμὴν»· ὡς ἔννοια εἶναι ἴσως ἢ πλέον διαδεδομένη, προβάλλουσα ὡς παραδείγματα τὸν Ἰὼβ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ διδάσκουσα ὅτι ὁ μὲν πρῶτος ἀνεδείχθη εἰς «στήλην ἀνδρείας», ὁ δὲ δεύτερος εἰς «στήλην σωφροσύνης» καὶ διαμηνύουσα τὴν διαχρονικὴν ἀξίαν αὐτῆς τῆς ἐγκαταλείψεως ὡς καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι ὁ Ἰὼβ «εὐδοκίμησεν» ὄχι ἀπὸ τὰ κατορθώματά του ἀλλ' ἀπὸ τὰ παθήματά του⁴¹. Ὡς τρίτην ἐγκατάλειψιν ἀναφέρει τὴν «πρὸς παιδευσιν», τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει «πατρικὴν», δεικνύων οὕτω τὸν κοινωνικὸν χαρακτήρα αὐτῆς· ἐκφραστῆς αὐτῆς εἶναι ὁ «Ἀπόστολος», ἐννοῶν τὸν ἀπ. Παῦλον, ἔγινε δὲ αὕτη ἡ ἐγκατάλειψις διὰ τὴν τοῦ διδάξῃ τὴν μὲ ταπεινοφροσύνην φύλαξιν τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία ὑπερβαλλόντως τοῦ ἐδόθη. Τέλος, ὡς τετάρτην ἀναφέρει τὴν «κατὰ ἀποτροφήν», ὡς συνέβη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, μὲ σκοπὸν τὴν καμφοῦν καὶ τὴν ὀδηγηθῆναι εἰς μετάνοιαν. Τὸ συμπέρασμα τοῦ Ὁμολογητοῦ εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ τρόποι εἶναι «σωτήριοι» καὶ γεμάτοι «τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ σοφίας»⁴². Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ πρὸς διόρθωσιν καὶ νοουθεσίαν ἀμαρτήσαντος τινος χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Μαξίμου «οἰκονομικὴ ἐπιφορά»⁴³, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς θείας Προνοίας.

6. Διάφοροι περιπτώσεις πειρασμῶν

Ὁμιλοῦντες περὶ πειρασμῶν, ὄλων ἢ σκέψις πηγαίνει εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς καὶ καταστάσεις, τὰς ὁποίας δοκιμάζει ἐνίοτε ὁ ἄνθρωπος· καὶ τοῦτο, βεβαίως, εἶναι ὀρθόν. Ὁ ἅγ. Μάξιμος, ὅμως, ὁμιλεῖ ἀπεριφράστως περὶ «τριῶν πειρασμῶν», εἰς τῶν ὁποίων περιλαμβάνει «πράγματα», τὰ ὁποία οὔτε κατὰ διάνοιαν θὰ τὰ ἐθεώρει κάποιος ὅτι εἶναι πειρασμός. Πράγματι, ποῖος ὑποπτεῦει ὅτι ἡ ὑγεία, τὸ κάλλος, ἡ εὐτεχνία, τὰ χρήματα, ἡ δόξα καὶ τὰ ὅμοια, τὰ ὁποία χαρακτηρίζει «ἡδέα», εἶναι πειρασμός; Καὶ ὅμως, διὰ τὸν Ὁμολογητὴν εἶναι ὁ πρῶτος εἰς τὴν σειρὰν πειρασμός. Δηλαδή καὶ τὰ κατὰ κόσμον γλυκέα καὶ εὐχάριστα καὶ κάμνοντα τὴν ζωὴν ἀνετωτέραν εἶναι πειρασμός. Ὅπως ἐπίσης, πειρασμός εἶναι ἡ στέρησις τῶν τέκνων, τῶν χρημάτων, τῆς δόξης κλπ., τὰ ὁποία χαρακτηρίζονται «λυπηρά». Τέλος, πειρασμός εἶναι αἱ διάφοροι ἀσθένειαι, τὰ βάσανα κλπ., τὰ ὁποία ἐμποιοῦν «ὀδύνην» εἰς τὸ σῶμα⁴⁴. Τὴν καλὴν ἀντιμετώπισιν τῶν τριῶν τούτων πειρασμῶν

41. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἐκλογαὶ ἀπὸ διαφόρων λόγων, λόγος ΚΒ' (Περὶ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας) (ἀμφιβ.), PG 63, 702.

42. ΜΑΞΙΜΟΥ, Κεφ. ἀγάπης IV (4) στ'.

43. Ἐνθ' ἄν., II μα'.

44. Ἐνθ' ἄν., II 4α'.

διδασκόμεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν· διὰ τὸν πρῶτον πειρασμὸν ἰσχύει τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ «εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητῆς» (Βλ. Λουκ. 14, 33)· διὰ τοὺς δύο ἐπομένους πειρασμοὺς ἰσχύει τὸ «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (Λουκ. 21, 19)⁴⁵. Ὁ ἅγ. Μάξιμος, ἐν προκειμένῳ, δὲν ἀπέχει κατ' ἔννοιαν τοῦ διπλοῦ εἶδους τῶν πειρασμῶν, ὡς ἐπισημαίνει τοῦτο ὁ Μ. Βασίλειος. Ὁ οὐρανοφάντωρ ὄσιος Πατῆρ διακρίνει πρῶτον εἶδος πειρασμῶν εἰς τὰς ἐπισυμβαινούσας εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων θλίψεις, καὶ δεύτερον εἶδος εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἐκ τοῦ πρώτου μὲν εἶδους πειρασμῶν ἐξέρχεται τις σῶος καὶ ἀβλαβής, ἐὰν παραμείνη ἡ ψυχὴ τοῦ «ἀταπεινώτος» εἰς τὰς δυσκολίας, ἐκ τοῦ δευτέρου δέ, ἐὰν δὲν «ἐπαρθῇ» καὶ δὲν ἐκτραπῇ εἰς ἀδικίας κατὰ τὰς εὐτυχεῖς στιγμὰς τῆς ἀφθονίας⁴⁶.

7. Ἀγάπησις τῶν πειρασμῶν

Ἴσως ἤχει περιέργως τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπήσωμεν τοὺς πειρασμούς· καὶ ὅμως ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁμιλεῖ σαφῶς περὶ ἀγάπης τούτων, ὅταν λέγῃ «ἀγάπησον ... θλίψιν σώματος ..., τοὺς δὲ πειρασμοὺς οὕτω φίλησον ...»⁴⁷, ὅπερ, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν εὐεργεσίαν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, καθότι οὗτοι γίνονται πρόξενοι «παντὸς ἀγαθοῦ». Τὸ νὰ ἀγαπήσῃ κανεὶς τοὺς πειρασμοὺς σημαίνει ὅτι πρέπει, ὅσον καὶ ἂν θλιβῇ ἡ ψυχὴ του, νὰ ὑπομείνῃ τὴν θλίψιν, καθότι οὕτως ἐλευθεροῦται αὕτη ἀπ' αὐτῶν. Οἱ δαίμονες ἔχουν ὡς σκοπὸν νὰ πειράξουν τὸν πνευματικῶς ἀγωνιζόμενον ἄνθρωπον, ὥστε νὰ καταπονηθῇ οὗτος, νὰ ἀποθαρρυνθῇ καὶ νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Ὁ φόβος αὐτὸς δύναται νὰ ἀποφευχθῇ, ὅταν ὁ πιστὸς παραμείνῃ ἀκλόνητος καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὴν πίστιν του καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς ψυχῆς ἐναντι τοῦ σώματος⁴⁸. Ὅταν οἱ πειρασμοὶ δὲν μεταβάλουν τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν τὸν ὀδηγήσουν εἰς ἀπελπισίαν, τότε ἔρχεται ἡ χαρὰ, ἡ ὁποία διαδέχεται τὴν θλίψιν⁴⁹. Οἱ πειρασμοὶ δοκιμάζουν τὴν πνευματικὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ διὰ

45. Ἐνθ' ἄν., Π 4α'. Πρβλ. Ι 6ξ'.

46. Βλ. Μ. Βασιλείου, *Εἰς τὸ ρητὸν «Καθελὼ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω»* 1, PG 31, 261 AB.

47. «Τοὺς δὲ πειρασμοὺς οὕτω φίλησον ὡς μέλλοντάς σοι γενέσθαι προξένους παντὸς ἀγαθοῦ» (Συμεών, *Κατήχησις Β' 38-39*, SC 96, σελ. 242).

48. Ἐνθ' ἄν., 50-55, σελ. 244.

49. Ἐνθ' ἄν., 39-44, σελ. 242-244.

νὰ λάβῃ κανεῖς τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἰδικός του, πρέπει νὰ εἶναι «*ἀνδρείος εἰς τοὺς πειρασμούς*»⁵⁰.

Ἡ ἀγάπησις αὕτη τῶν πειρασμῶν ἔχει ὅπωςδήποτε σχέσιν καὶ μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· οἱ πειρασμοὶ δοκιμάζουν τὸ πόσον εἰς πιστὸς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν. Ὅποιος ἀληθῶς ἠγάπησε τὸν Θεόν, ἐγνώρισε τὸν Θεόν καὶ τὸ μεγαλεῖόν του· οὗτος, συνεπῶς, δὲν ὀρρωδεῖ πρὸ τῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ἐπιφυλάσσει ἡ πνευματικὴ ζωὴ, ἀλλ' εἶναι ἔτοιμος «*οὐ μόνον παιδεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀτιμάζεσθαι καὶ τύπτεσθαι καὶ ἀδικεῖσθαι καὶ ἐπηρεάζεσθαι καὶ πάντα πειρασμόν, πᾶσαν θλίψιν προθύμως ὑπομένειν διὰ τὸν Χριστόν*»⁵¹.

8. Ἀντιμετώπισις τῶν πειρασμῶν

Ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς ἀντιμετώπισεως τῶν πειρασμῶν ἐξαρτᾶται καὶ τὸ καλὸν ἢ κακὸν ἀποτέλεσμα αὐτῶν. Ἐλθόντων τῶν πειρασμῶν, χρειάζεται νὰ λειτουργήσῃ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ γίνῃ καλὴ ἀξιολόγησις αὐτῶν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη κατὰ νοῦν ὅτι οἱ πειρασμοὶ, παραχωρούμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐδόπως καὶ οὐδέποτε θὰ εἶναι εἰς βάρος του, ἀλλ' ὅπωςδήποτε πρὸς ὠφέλειάν του, τότε τοὺς δέχεται ὡς φάρμακον διὰ τὴν «*ἰατροίαν*» του, τοσοῦτω μᾶλλον, ἂν ἀναλογισθῇ ὅτι αἴτιος τῶν ἁμαρτημάτων του εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ὄχι ἄλλος. Αὐτὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ὁμολογητοῦ ἀνθρώπου «*ἐχέφρων*». Ἀντιθέτως, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, «*ἁμαρτάνων καὶ παιδευόμενος*», δηλ. ἁμαρτάνων καὶ ὑφιστάμενος τὸν παιδευτικὸν πειρασμόν, ἀντὶ νὰ θεωρήσῃ τὰς ἰδικὰς του ἁμαρτίας αἰτίαν τοῦ πειρασμοῦ, «*ἢ τὸν Θεὸν ἢ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἑαυτοῦ κακῶν αἰτίους λογίζεται*». Αὐτὸς διὰ τὸν ἅγ. Μάξιμον εἶναι «*ἄφρων*»⁵². Χρειάζεται συνεπῶς σωφροσύνη κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πειρασμῶν, εὐχαριστία⁵³ μᾶλλον καὶ ὄχι λύπη.

Ἡ γνῶσις δὲ τῶν πειρασμῶν δὲν εἶναι ἀδύνατος· ταύτην, ὅπως συμπεραίνομεν ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Συμεὼν, «*βίος παρέχει μετὰ ἀκριβείας καὶ κανόνος ἀπαρλείπτως ἐπιτελούμενος*»⁵⁴. Ἐὰν ὁ

50. Ἐνθ' ἄν., 389-390, σελ. 272. Πρβλ. Ματθ. 5, 3-11.

51. Συμεὼν, *Κατήχησις Γ'* 197-200, SC 96, σελ. 296.

52. Ἐνθ' ἄν., II μστ'.

53. Ἐνθ' ἄν., I νβ: Εὐχαριστίαν ἔχει ὁ Πατριαρχὸς κῶδιξ 6 ἀντὶ μοναστηρίου Migne. Πρβλ. Ευαγγερίου Ποντίκου, *Πρακτικὸς ιθ'*, PG 40, 1225 CD.

54. Συμεὼν, *Κατήχησις, ΚΕ'* 204 κ.έ. SC 113, σελ. 66.

ἄνθρωπος δυνηθῆ νὰ κρίνη ὀρθῶς καὶ νὰ διακρίνη τὸ καλὸν καὶ συμφέρον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ψυχοβλαβοῦς καὶ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν ὅ,τι συμφέρει εἰς τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς του, δὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ τοὺς ἐπισυμβαίνοντας ἐν αὐτῇ διαφοροὺς πειρασμούς⁵⁵. γνωρίζει κάλλιστα νὰ ὑπομένῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς τὰ θεῖα σκηνώματα διὰ μέσου ὄλων τῶν δυσκολιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται καὶ οἱ πειρασμοί.

Ὅταν ὁ πειρασμὸς ἀρχίζῃ νὰ κατακλύζῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀντίδρασις αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐπικεντροῦται εἰς τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν μετάνοιαν· ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐνσυνειδήτως μετανοῇ, θεωρῶν τοὺς πειρασμοὺς ἐξαγγελτικοὺς τῆς τυχὸν παρεκκλίσεώς του ἐκ τῆς ὀρθῆς πορείας, τότε αὐτὸς μὲν σώζεται, διότι δὲν παραπλανᾶται, ὁ δὲ διάβολος νικᾶται, χάνει τὸν πόλεμον καὶ παραιτεῖται ἀπ' αὐτοῦ⁵⁶. Ἐὰν θέσωμεν παραλλήλως πρὸς τὴν μετάνοιαν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ ἄνθρωπος οὐδένα κίνδυνον ἐκ τῶν δαιμόνων διατρέχει· ὁ ἅγιος Συμεὼν λέγει: «Ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν δαιμόνων ὁρμᾶς οὐ φοβεῖται οὐδὲ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλᾶς»⁵⁷.

Καλὴ ἡ ἀντιμετώπισις αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι νὰ προσβλέπωμεν «εἰς τὸν τύπον ἡμῶν», ἦτοι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξ αὐτοῦ νὰ παραδειγματιζώμεθα καὶ Αὐτὸν νὰ μιμούμεθα, ὅποτε θὰ ἀποκρούωμεν ἐπιτυχῶς καὶ τὰς καταστάσεις⁵⁸. Ἡ γνώμη τοῦ Ὁμολογητοῦ εἶναι ὅτι «ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν» πρέπει νὰ φέρωμεν «γενναίως τὰ κύματα τῶν λογισμῶν»· γενναίως δὲ σημαίνει μὲ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλίνωμεν τῆς καλῆς μας πορείας, γνωρίζοντες ὅτι οἱ πειρασμοὶ δίδονται «οἰκονομικῶς» ἀπὸ τὸν Θεόν, ἦτοι μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν ἰδικὴν μας βελτίωσιν καὶ ὠφέλειαν⁵⁹. Καὶ μάλιστα, ὄχι μόνον γενναίως ἀλλὰ καὶ «εὐχαριστῶς»⁶⁰, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν φανεροῦται ἡ θεραπευτικὴ ιδιότης τῶν «κριμάτων» τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν

55. Βλ. Συμεὼν, *Κατήχησις ΚΓ'* 171-172, SC 113, σελ. 26.

56. Συμεὼν, *Κατήχησις Ε'* 1041-1044, SC 96, σελ. 464.

57. Συμεὼν, *Κεφάλαια πρακτ. καὶ θεολ.* ρ' 68, SC 51, σελ. 59.

58. Μαξίμου, *κεφ. ἀγάπης* II ιγ'.

59. Ἐνθ' ἂν. I νβ'. Λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Ὁμολογητής: «Τελειός ἐστιν ὁ τοῖς ἐκουσίοις δι' ἐγκρατείας μαχόμενος καὶ τοῖς ἀκουσίοις δι' ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς» (Μαξίμου, *Περὶ διαφορῶν ἀπόρων τῆς θείας Γραφῆς*. Πρὸς Θαλάσσιον 58, PG 90, 593 D).

60. Ἐνθ' ἂν. II μστ'.

τῶν θλίψεων διδάσκει καὶ ὁ Μ. Βασίλειος⁶¹. Τὴν γενναιότητα, ὡς ἓνα ἐκ τῶν τρόπων ἀντιμετώπισεως τῶν πειρασμῶν, συναντῶμεν καὶ εἰς τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον⁶².

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, τῆς χαρᾶς, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας κατὰ τὴν περίοδον τῶν πειρασμῶν συναντῶμεν καὶ εἰς τὸν ἅγιον Συμεῶν⁶³. Βεβαίως, τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον ἔργον, καθότι προϋποθέτει προχωρημένην πνευματικὴν κατάστασιν· ὅταν ὁ πιστὸς γνωρίζει τί σημαίνει πειρασμός, ἢμπορεῖ νὰ μὴ ἀντιμετώπιση τοῦτον μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν, ὅπως γίνεται μὲ τοὺς «τελείους»⁶⁴, πλὴν ὁμως ἀγωνίζεται, γνωρίζει αὐτοὺς καὶ τὴν δύναμιν τῶν καὶ δὲν αἰφνιδιάζεται. Οὕτω, μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνέρχεται μὲ ἐπιτυχίαν τὰς πνευματικὰς κλίμακας καὶ φθάνει εἰς τὸ εὐχάριστον σημεῖον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ χορηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν χάρισμα τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ τὸ «*χαίρειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, τὸ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι*» (Πρβλ. Ρωμ. 5, 3)⁶⁵, συγχρόνως δὲ πληροῦται ἡ καρδία αὐτοῦ μὲ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δύναμιν «*εἰς τὸ μέχρι τέλους ἐγκαρτερεῖν τοῖς δεινοῖς*»⁶⁶.

Ὁ ἅγιος Συμεῶν θεωρεῖ τὴν ὑπομονὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πειρασμῶν ὡς μέγα ὄπλον· τὸν πλοῦτον αὐτῆς περικλείει εἰς μίαν φράσιν: «*Ὑπομείνωμεν τοὺς ἐπερχομένους ἡμῖν πειρασμοὺς μέχρι θανάτου διὰ τὸν πόθον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν*»⁶⁷. Πιστεύει ὅτι φθάνει κανεὶς «*εἰς ἄνδρα τέλειον*» καὶ «*εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ*» (Ἐφ. 4, 13) μόνον μὲ τὴν ὑπομονὴν εἰς τοὺς πειρασμούς, τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφοράς⁶⁸, χωρὶς νὰ παραθεωρῆται,

61. Μ. Βασιλείου, *Περὶ νηστείας Β'*, 1, PG 31, 185 C. Περὶ τῆς χαρᾶς κατὰ τοὺς πειρασμούς βλ. τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ βαπτίσματος II γ'*, SC 31, 1265 D.

62. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον*, ὁμλία ΙΓ', α, PG 57, 209. Πρβλ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἐξηγήσεις εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον*, PG 72, 696.

63. Βλ. Συμεῶν, *Ἠθικὸς Δ'* 97-99, SC 129, σελ. 14.

64. Ὁ ἅγιος Μάξιμος, δίδων τὴν ἐννοιαν τοῦ τελείου, λέγει: «*Τέλειός ἐστιν ὁ τοῖς ἐκουσίοις δι' ἐγκρατείας μαχόμενος καὶ τοῖς ἀκουσίοις δι' ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς*» (*Πρὸς Θαλάσσιον* 58, PG 90, 593 D). Βλ. εἰς ἄλλην σημείωσιν περὶ «*δοκίμου*», «*τελείου*» καὶ «*ὀλοκλήρου*».

65. Βλ. Συμεῶν, *Κατήχησις Β'* 273-277, SC 96, σελ. 264.

66. Ἐνθ' ἄν. 394-395, σελ. 274.

67. Συμεῶν, *Κατήχησις ΚΖ'* 372-374, SC 113, σελ. 126. Πρβλ. Μάρκου τοῦ Ἀσκητοῦ, *Περὶ νόμου πνευματικοῦ* 189, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Α', σελ. 107: «*Ὁ ἐκτὸς προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς πειρασμοὺς νικῆσαι θέλων, οὐκ ἀπόσεται αὐτοῦς, ἀλλὰ πλέον ἐμπλακῆσεται*».

68. Βλ. Συμεῶν, *Ἠθικὸς ΙΑ'* 710-719, SC 129, σελ. 380.

βεβαίως, και ή μεγάλη άξία τής προσευχής και τής έγκρα-
 τείας, όπως σημειοί ό άγιος Μάξιμος⁶⁹. Το «έξαγοραζόμενοι τον
 καιρόν, ότι αί ήμέραι πονηραί είσιν» (Έφ. 5, 16) του άπ. Παύλου το
 έρμηνεύει, λέγων ότι «έξαγοράζουν» τον καιρόν μόνον εκείνοι, οί
 όποιοι με ύπομονήν διέρχονται πάσας τās δοκιμασίας⁷⁰. Δέν παύει δέ
 να βλέπη εις την καλήν άντιμετώπισιν των πειρασμών έν είδος ταπει-
 νώσεως, καθότι και ή ύπομονή εις τούς πειρασμούς ένθυμίζει την
 ύπομονήν του Χριστού⁷¹. Έφ' όσον, λοιπόν, οί πειρασμοί είναι συν-
 δεδεμένοι με την σωτηρίαν, σημαίνει ότι, όστις θέλει να σωθή, πρέ-
 πει όπωσδήποτε να «βαστάση τούς πόνους των πειρασμών, «δύνας
 τε των θλίψεων και λυπηρών τούς ήλους»⁷². Είς μίαν στιγμήν αυτοε-
 λέγχου ό άγιος Συμεών λέγει ότι μεταξυ πολλών άλλων κελευσμάτων
 του Χριστού, τὰ όποία έπραξαν οί άγιοι, άλλ' αυτός ό ίδιος παρείδε,
 ήτο ότι δέν υπέμεινε τούς πειρασμούς⁷³. Ό έλεγχος αυτός δεικνύει
 όντως την άξίαν τής ύπομονής εις τούς πειρασμούς αλλά και την
 άξίαν αυτών τούτων των πειρασμών.

Οί πειρασμοί, λοιπόν, ή ώφελούν ή βλάπτουν τον άνθρωπον
 νοείται δέ βλάβη εις την ψυχήν, όταν ό άνθρωπος συγκατανεύση εις
 τον πειρασμόν, όταν χάση την πίστιν του και την έπικοινωνίαν του με
 τον Θεόν. Έντεϋθεν συνάγεται, και είναι σπουδαιότατον, δια τούτο
 και το επαναλαμβάνομεν, ότι οί πειρασμοί δέν ταυτίζονται με την
 άμαρτίαν, όπως επρέσβευον οί Μασσαλιανοί⁷⁴, αλλά δια να γίνουν
 άμαρτία χρειάζονται την συγκατάθεσιν του ανθρώπου⁷⁵. Έάν, βε-
 βαίως, ό άνθρωπος έχη εισέλθη εις την πνευματικήν ζωήν, έξετάζει
 κάθε τι το όποιον συμβαίνει εις αυτόν με μεγάλην προσοχήν, ώστε
 έξ αυτού να συναποκομίση ώφέλειαν. Πειρασμοί και πάθη εύρίσκον-
 ται στενώς συνδεδεμένα' εάν οί πειρασμοί ποτήσουν τον άνθρωπον,
 τότε τὰ πάθη αναφλέγονται και βλάπτουν μεγάλως την ψυχήν του

69. Βλ. Μαξίμου, *Περί θεολογίας κεφάλαια, έκστ. τετάρτη 78*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ Β', σελ. 122.

70. Συμεών, *Ήθικός ΙΒ'* 121-123, SC 129, σελ. 392.

71. Βλ. Συμεών, *Ύμνος ΛΣΤ'* 12-16, SC 174, σελ. 450.

72. Βλ. Συμεών, *Ύμνος Μ'* 34-42, SC 174, σελ. 486-488. Ό άείμνηστος Τρεμπέ-
 λας λέγει: «Ό σκοπός, δι' όν ό Θεός επιτρέπει να θλιβώμεθα, είναι να καταστώμεν
 δόκιμοι, ίνα εις το τέλος βραβέυση ήμάς» (Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Ύπόμνημα*
 ... σελ. 232).

73. Βλ. Συμεών, *Ύμνος ΙΕ'*, 28-32, SC 156, σελ. 278.

74. Βλ. Irenée Hausherr, *L' erreur fondamentale et la logique du Messalianisme*, Orient. Christ. Periodica 1 (1935) 235-236.

75. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδου, *Παλαμικά*, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 201.

άνθρώπου' εάν όμως δεν πτοηθή, τότε οί πειρασμοί γίνονται «καυτή-ρες»⁷⁶, οί όποίοι, τοποθετούμενοι επί τών παθών, κατακαίουν αυτά και τά αφανίζουν μέχρις ότου ή ψυχή επανεύρη την προτέραν της ελευθεριάν και καθαρότητα⁷⁷.

Πλήττεται πράγματι ό άνθρωπος υπό τών διαφόρων πειρασμών και πληττόμενος καλείται να αποδείξη ότι ή θεμελίωσις του επί τών θείων άρετών και ή τοποθέτησις του εις την μερίδα τών εκλεκτών δεν είναι τυχαία, άλλ' είναι αποτέλεσμα της ισχύος του και της άντοχής του εις αυτούς. Τους πειρασμούς θα τους έχη πάντοτε ό άνθρωπος, καθότι ή παρουσία αυτών δεν εξαρτάται έξ αυτού' έξ αυτού εξαρτάται μόνον τó εάν ύποκύψη ή όχι εις αυτούς επιλέγων ούτω μεταξυ θανάτου και άθανασίας⁷⁸.

Όταν ό Θεός παραχωρήη τους πειρασμούς, έτοιμάζεται ή σωτηρία ένδς ανθρώπου, ένδς άμαρτωλού, του όποίου ουδέποτε ήθέλησε τόν θάνατον (Ίεζ. 18, 23). Άρα οί πειρασμοί έρχονται όχι προς όλεθρον του ανθρώπου αλλά προς νουθεσίαν και άνάνηψιν αυτού⁷⁹.

Ύπ' αυτήν πλέον την έννοιαν άντιλαμβάνεται τις ότι οί πειρασμοί έντάσσονται εις τόν πνευματικόν άγώνα του ανθρώπου' αποτελούν ουσιαστικόν παράγοντα αυτού και αυτό πρέπει να τó γνωρίζουν όλοι οί πνευματικώς άγωνιζόμενοι. Η όρθή άντιμετώπισις τούτων ώφελεί τόν άγωνιζόμενον, όπως ακριβώς ή επιτέλεσις κάθε άρετής ώφελεί τόν εργαζόμενον τας άρετάς και όχι τόν Θεόν. Τό προσωπικόν όφελος επισημαίνων έν προκειμένω ό θεός Συμεών, λέγει: 'Ο ύποφέρων τους πειρασμούς «έαυτόν μόνον ώφελεί, και ταύτα, εάν έν ταπεινώσει και γνώσει πνευματική ύπομένη αυτά και μετέρχηται' ει δέ μή, ουδέ έαυτόν»⁸⁰. Πρέπει, βεβαίως, να τονισθή ότι εις τόν άγώνα τούτον ό άνθρωπος έχει βοηθόν την χάριν του Άγίου Πνεύματος, ή

76. Συμεών, *Κατήχησις ΙΔ'* 89-94, SC 104, σελ. 210.

77. Βλ. Συμεών, *Κατήχησις ΣΤ'* 289-291, SC 104, σελ. 38.

78. «Τό μόν γάρ άπλήγους ήμάς διατηρηθήναι ούκ έστι τών έφ' ήμίν, τó δέ άθανάτους είναι ή θνητούς τών έφ' ήμίν έστι» (Συμεών, *Κατήχησις Γ'* 356-358, SC 96, σελ. 308).

79. Συμεών, *Κατήχησις Α'* 117-118, SC 113, σελ. 202-204.

80. Συμεών, *Ήθικός Ζ'* 120-124, SC 129, σελ. 164. Την ταπεινώσιν, την προς τους «όμοφύλους» άγάπην και την ύπομονήν εις τους πειρασμούς αναφέρει και ό άγιος Παλαμάς, ως άρετάς διά την ύπό του Θεού άνύψωσιν ήμών και την δόξαν ήμών (Βλ. Γρηγορίου Παλαμά, *Όμιλία ΚΒ'* 2, εκδ. Παν. Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1985, τ. 10, σελ. 48).

ὅποια δίδει τὴν ἀπαραίτητον ὑπομονὴν εἰς τοὺς πειρασμούς⁸¹.

9. Πειρασμοὶ ἐξ ἀνθρώπων

Πολλάκις οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν τοὺς πειρασμοὺς εἰς τὰ πρόσωπα ὠρισμένων ἀνθρώπων· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι περιέργον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἐν χρήσει τοὺς ὄρους «πειράζων» καὶ «πειραζόμενος». Ἄν, λοιπόν, ὁ πιστὸς ἀντιμετωπίζει πολλάκις μὲ πολλὴν δυσκολίαν ἓνα πειρασμόν, τοῦ ὁποίου τὴν προέλευσιν δὲν γνωρίζει καὶ τὸν ὁποῖον, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐντάσσει εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον τῆς πνευματικῆς ζωῆς, μὲ πολὺ μεγαλυτέραν δυσκολίαν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον τὸν πειράζει. Ἡ μεγάλη, λοιπόν, δυσκολία ἔγκειται εἰς τὸ ποῖαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ὁ πειραζόμενος ἐναντι τοῦ πειράζοντος, καθότι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας κρίνεται καὶ «βαθμολογεῖται» ἡ πνευματικὴ ἀντιμετώπισις τῶν πειρασμῶν.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν δίδουν συμβουλὰς περὶ τῆς ἀντιμετώπισεως αὐτῶν. Κατὰ τὸν ἅγ. Μάξιμον μάλιστα οἱ πειρασμοὶ ἢ γίνονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς δαίμονας ἢ γίνονται μέσῳ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, μὴ φοβούμενοι τὸν Θεόν, γίνονται ὄργανα τῶν δαιμόνων. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εὐρίσκεται ἀπομονωμένος, ὅταν «ιδιάζῃ», πειράζεται ἀπὸ τοὺς δαίμονας· παράδειγμα ἔχομεν τὸν ἐκπειρασμὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὅταν ὅμως εὐρίσκεται μὲ ἄλλους, ὅταν «συνδιατρίβῃ» μετ' αὐτῶν, τότε «ἐφοπλίζου» τοὺς μὴ φοβούμενους τὸν Θεόν, οἵτινες καὶ ἐκπειράζουσι αὐτὸν ἐκ προσώπου τοῦ διαβόλου, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Φαρισαίους⁸².

Διὰ τὸν ἅγιον Ὁμολογητὴν εἰς καὶ μοναδικὸς τρόπος ὑπάρχει, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὠφεληθῶμεν ἐξ αὐτῆς τῆς καταστάσεως: Ἡ ἐν ἀγάπῃ μακροθυμία πρὸς τοὺς προκαλοῦντας τοὺς πειρασμοὺς ἀνθρώπους⁸³. Πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ὥστε νὰ μὴ

81. Βλ. Συμεὼν, Ὕμνος ΙΗ' 55-61, SC 174, σελ. 78.

82. Μαξίμου, Κεφ. ἀγάπης II ιγ'.

83. Ἐνθ' ἀν. IV ιστ'. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ πειρασμοὶ, κατὰ τὸν Ὁμολογητὴν, φανερόν καὶ τὴν γνησιότητα ἢ μὴ τῆς φιλίας. Ἡ πραγματικὴ φιλία φαίνεται, ὅταν ὁ πειραζόμενος καὶ κακοπαθὼν δὲν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τοὺς φίλους του. Ἄν ἐγκαταλειφθῇ σημαίνει ὅτι οἱ φίλοι του εἶναι «καταφρονηταὶ» τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ «καὶ τῶν θεῶν κριμάτων ἀμύητοι». (Ἐνθ' ἀν., IV 4η'. Πρβλ. IV. 4θ'. Διὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον φίλος γνήσιος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάμνει ἰδικὰς του καὶ μάλιστα «ἀθορύβως καὶ ἀταράχως» τὰς θλίψεις καὶ ἀνάγκας καὶ συμφορὰς τοῦ πλησίον κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ (Ἐνθ' ἀν., III οθ'. πρβλ. Εὐαγγελίου Ποντικοῦ, Πνευματικαὶ γνώμαι Γ', PG 40, 1268C: «Γνήσιος φίλος ὁ τὰς περιστάσεις κοινούμενος»).

κυριεύση τὴν ψυχὴν τοῦ μίσος δι' αὐτούς, ἀλλὰ ἀντιθέτως νὰ νικηθῆ τὸ ἐπερχόμενον μίσος διὰ τῆς ἀγάπης. Παραπλευρῶς πρὸς τὴν ἐν ἀγάπῃ μακροθυμίαν πρέπει νὰ λειτουργήσῃ α) ἡ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν πειραζόντων β) ἡ ἀποδοχὴ τῆς τυχόν συγγνώμης ἐκ μέρους αὐτῶν καὶ γ) ἡ αὐτοεξέτασις, μήπως ὁ πειρασθεὶς εἶχε γίνεαι αἴτιος τοῦ πειρασμοῦ⁸⁴. Μία τοιαύτη θεώρησις τῶν πειρασμῶν, ὅπωςδήποτε ἔχει εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα, καθόσον βοηθεῖ εἰς τὴν «*πληρότητα τῆς ἀρετῆς*»⁸⁵. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος κλονίζεται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, μεταβάλλων τὴν πνευματικὴν του πορείαν, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὀδυνηρὸν καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς, τοὺς ὁποίους δίδει ὁ Μάξιμος εἰς τὸν οὕτω πράξαντα τὸν ὀνομάζει «*ἀδόκιμον καὶ ἀνανδρον καὶ ἄστατον*»⁸⁶. Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος δέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸ θεῖον Βάπτισμα πρέπει νὰ «*παρασκευάζεται*» διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς πειρασμοὺς «*καὶ παρ' αὐτῶν τῶν οἰκείων*»⁸⁷.

Διὰ τὸν Νέον Θεολόγον, ὅπισθεν τῶν ἀνθρώπων ποὺ πειράζουσι τοὺς συνανθρώπους των κρύπτεται ὁ διάβολος· αὐτοὺς τοὺς χαρακτηρίζει «*φραθύμους*», ποὺ ἔχουσι σκοπὸν νὰ ἀπομακρύνουσι τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον, ἐκ «*τῆς ἀγαθῆς προθέσεως καὶ τῶν σωτηρίων πράξεων*». Συμβουλεύει, λοιπόν, τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπομείνῃ μὲ καρτερίαν καὶ ἡθεῖα βοήθεια δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ⁸⁸. Στοιχεῖα καλῆς ἀντιμετωπίσεως, ποὺ διεκρίναμεν εἰς τὸν Ὁμολογητὴν, εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸν Συμεῶν. Τὸ ὅλον πνεῦμα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν «*φραθύμων*» ἀνθρώπων, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Συμεῶν, δύναται νὰ ἀποδοθῆ διὰ τοῦ ὅρου «*χριστιανικόν*», καθόσον ὁ πειραζόμενος δὲν πρέπει οὔτε νὰ στενοχωρῆται οὔτε νὰ ἀγανακτῆ οὔτε νὰ ἐπαναστατῆ ἐναντίον ἑαυτοῦ καὶ τῶν δυσχερειῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καθὼς καὶ ἐναντίον τοῦ πειράζοντος, ἀλλὰ νὰ εὐχεται ὑπὲρ αὐτοῦ, νὰ συγχωρῆ αὐτόν, νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὡς εὐεργέτην, νὰ τὸν ἐνθυμῆται καὶ ὡς γνήσιον φίλον νὰ τὸν ἀσπάζεται⁸⁹. ἐν ὀλίγοις, νὰ δέχεται ταῦτα πάντα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν ροῦν τῆς ζωῆς του καὶ ὄχι ἐπέισακτα. Πάντων δὲ τούτων ὑπέρτερον θεωρεῖ τὸ νὰ λησμονῆ ὁ πιστὸς ὁ,τιδήποτε ὑπέστη

84. Ἐνθ' ἄν., IV κβ'.

85. Δημητρίου Στανιλοάε, *Σχόλια εἰς τὸ Περὶ διαφόρων ἀποριῶν Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ*, σελ. 259.

86. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης I* νβ'.

87. Μ. Βασιλείου, *Ἠθικαὶ διατάξεις EB'*, PG 31, 796 C.

88. Βλ. Συμεῶν, *Κατήχησις ΚΣΤ'* 224-231, SC 113, σελ. 88.

89. Βλ. Συμεῶν, *Ἠθικὸς Δ'* 99-105, SC 129, σελ. 14-16. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Κεφ. πρακτ. καὶ θεολ. ρ'* 92, SC 51, σελ. 96.

καὶ νὰ μὴ ἐνθυμῆται τίποτε ἐξ αὐτῶν εἴτε εἶναι ἀπόντες εἴτε εἶναι παρόντες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τὸν ἐστενοχώρησαν⁹⁰.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἀγανακτῆ εἰς τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἱκανοποιημένος ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ προσεύχεται ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προξενοῦν πάντα ταῦτα, καὶ νὰ τοὺς ἀγαποῦν «ἀπὸ ψυχῆς»⁹¹. Ἡ τοιαύτη ἀντιμετώπισις τῶν πειρασμῶν εἶναι, βεβαίως, ἡ ἰδανικὴ ἀλλ' ὅπωςδῆποτε δυσχερῆς· εἶναι ἔργον μόνον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι περιπατοῦν ἐν τῷ φωτὶ⁹². Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντες ἠσθάνοντο τὴν δυσχέρειαν τῶν πειρασμῶν· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ ὅτι ὁ ἅγιος Συμεὼν παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ «πόνους ... ἢ πειρασμούς ἢ θλίψεις», ποῦ ὑπερέβαιναν τὴν δύναμίν του, συγχρόνως δὲ παρεκάλει νὰ τὸν βοηθήσῃ, ὥστε νὰ ἐξέρχεται ἀνωδύνως ἐξ αὐτῶν⁹³.

10. Τὰ ἐκ τῶν πειρασμῶν ἀποτελέσματα

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἐπιφέρουν θλίψεις καὶ στενοχωρίας, πόνους καὶ ἰδρώτας εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ὑπομένει αὐτούς. Μόνον ὅμως οὕτω δύναται τις νὰ διέλθῃ «τὸν σκοτασμὸν τῆς ψυχῆς» καὶ νὰ ἴδῃ τὸ «φῶς τοῦ Παναγίου Πνεύματος»⁹⁴. Ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς θλίψεις ἔχει σαφῶς τὴν ἔννοιαν τῆς μετὰ κόπου προσπαθείας εἰσόδου εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Ὁ ἅγιος Συμεὼν, ἀναφέρων τὸ τοῦ Ματθ. 11, 12, λέγει ὅτι «βιασὴ ... ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν», ἐπεξηγῶν συγχρόνως ὅτι «διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Πραξ. 14, 22)⁹⁵. Ὅπερ σημαίνει ὅτι, ὅστις δὲν ὑπομείνῃ τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς ἰδρώτας τῆς ἀρετῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ αὐτὸν τὸν μισθόν⁹⁶. Εἶναι, λοιπόν, σαφές ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν «περνᾷ» μέσα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς.

Ἐφ' ὅσον διὰ τὴν εὐστοχον ἀντιμετώπισιν πρῶτον ἀναγκαῖον στοιχεῖον εἶναι ἡ ὑπομονή, τότε τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται» (Ματθ. 24, 13). Ἐνταῦθα φέρεται ὡς μισθὸς ἡ σωτηρία,

90. Βλ. Συμεὼν, *Ἠθικὸς Δ'* 114-119, SC 129, σελ. 16.

91. Βλ. Συμεὼν, *Κεφ. πρακτ. καὶ θεολ. ρ'* 92, SC 51, σελ. 68.

92. Βλ. Συμεὼν, *Ἠθικὸς Δ'* 119-123, SC 129, σελ. 16. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 7.

93. Βλ. Συμεὼν, *Ἕγνος ΛΣΤ'* 66-69, SC 174, σελ. 456.

94. Βλ. Συμεὼν, *Κατήχησις ΣΤ'* 105-108, SC 104, σελ. 22.

95. Ἐνθ' ἄν., 108-111, σελ. 22.

96. Βλ. ἔνθ' ἄν., 117-118, σελ. 22.

ὅπως σαφῶς διδασκόμεθα καὶ ἀπὸ τὸν ἀπ. Πέτρον (Α΄ Πέτρ. 1, 6-9). Ὁ ἀπ. δὲ Ἰάκωβος ὁμιλεῖ περὶ «στεφάνου τῆς ζωῆς» (Ἰακ. 1, 12)· ἀλλὰ περὶ στεφάνου ὁμιλεῖ καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας (6, 14).

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι οἱ πειρασμοὶ κάμνουν τοὺς ἀνθρώπους «λαμπροτέρους» καὶ «σπουδαιοτέρους»⁹⁷.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀναφέρει ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐν ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ ἀντιμετωπίσεως τῶν «λυπηρῶν» τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν: Ζωὴν τὴν αἰώνιον⁹⁸, χωρὶς νὰ παραλείπη καὶ αὐτὸς νὰ χαρακτηρίσῃ ταύτην ὡς «στέφανον ἀφθαρσίας»⁹⁹.

Καὶ πάλιν ὁ ἅγιος Συμεὼν, θέλων νὰ δώσῃ κατὰ τρόπον ζωντανὸν καὶ ἐκφραστικὸν τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας κατὰ τὰς θλίψεις τῶν πειρασμῶν, ἀναφέρεται εἰς τὸν πνευματικὸν τοῦ πατέρα· λέγει, λοιπόν, ὅτι ἐκεῖνος δι' ὄλων αὐτῶν τῶν δυσκολιῶν ἐξιώθη μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς περιφανεστέρους μάρτυρας¹⁰⁰. Ἐν τῷ προσώπῳ, λοιπόν, τοῦ πνευματικοῦ τοῦ πατρὸς δεικνύει τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν τῆς χριστιανικῆς ἀποδοχῆς τῶν πειρασμῶν: Τὴν θέωσιν. Δὲν σταματᾷ ὁμως εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ τὸν ἅγιον Ἀντώνιον, ὁ ὁποῖος, ὑποστὰς μὲ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν ὅλους τοὺς πειρασμοὺς, ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὸ θαυμαστὸν φῶς¹⁰¹. Θεόπτης ὁμως κατέστη καὶ ὁ ἅγιος Ἀρσένιος¹⁰²· διό, συμβουλεύει ὁ ἅγιος Συμεὼν, «ὁ ... αὐτοὺς ἐκμμούμενος ἔργῳ καὶ πόνοις, τῆς αὐτῆς ὄντως καταξιωθήσεται χάριτος»¹⁰³.

Ὅθεν, ἡ διδασκαλία τῶν ἁγίων τούτων συγγραφέων, Μαξίμου καὶ Συμεὼν, μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς καλῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν πειρασμῶν εἶναι πολὺ εὐεργετικά. Ἡ καλὴ ἀντιμετώπισις αὐτῶν ἀποτελεῖ ἔμπρακτον ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης τοῦ πειραζομένου πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πειρασμοὶ παραχωροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἄλλως ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς εἰς τὸν διάβολον νὰ πειράξῃ τὸν ἄνθρωπον. Δὲν δίδει ὁ Θεὸς πειρασμόν, διότι δὲν

97. Ἰωάννου Χρυσοστόμου. *Ἐρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐαν*, 4, PG 56, 55. Πρβλ. *Ἐπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις*, 35, 2, PG 60, 255-256.

98. Μαξίμου, *Κεφ. ἀγάπης* IV κδ'.

99. Μαξίμου, *Πεύσεις καὶ ἀποκρίσεις καὶ ἐρωτήσεις* (ἀμφ.), NZ', PG 90, 829 A.

100. Βλ. Συμεὼν, *Κατήχησις ΣΤ'* 259-262, SC 104, σελ. 36. Σημειωτέον ὅτι πνευματικὸς πατὴρ τοῦ Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου ἦτο Συμεὼν ὁ Εὐλαβῆς.

101. Βλ. ἔνθ' ἀν., 56 κ.έ. σελ. 16.

102. Βλ. ἔνθ' ἀν., 93-98, σελ. 20.

103. Ἐνθ' ἀν., 99-100, σελ. 22.

είναι ὁ δοτῆρ τῶν πειρασμῶν· οἱ πειρασμοὶ εἶναι τοῦ διαβόλου. Συνεπῶς, ὅστις ἀντιπαρέρχεται ἀγογγύστως καὶ μὲ καρτερίαν αὐτοὺς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐνστερνίζεται τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ παραμένει εἰς τὰς τάξεις τοῦ Θεοῦ. «Οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα», λέγει ὁ ἅγιος Συμεών, «τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἄληκτον εὐφροσύνην ἐξαγοράζονται». Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ βοηθοῦν ὅπωςδῆποτε τοὺς «ὀρθῶς φρονοῦντας» εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν¹⁰⁴, ἀρκεῖ νὰ υπάρξῃ ὑπομονὴ πολλή, ἀνδρεία καὶ καρτερία¹⁰⁵. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἔλεγε: «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν» (Ἰακ. 1, 12).

104. Συμεών, *Ἠθικός IB'* 125-127, SC 129, σελ. 392.

105. Βλ. ἐνθ' ἀν. 189-190, σελ. 396. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἠθικός A'* 26-30, SC 122, σελ. 226.